

הרב משה מאנדעל

רב קהל בית מרדכי ברוקלין נאו יארק
מח"ס שמחים לשמרו על מצות עירוב

בענין טריפות בבהמה

(מכתב שאלה משנת תשל"ב)

שוכט"ס לכבוד הרבנים הגאונים שליט"א

בעת לומדי יורה דעה הלכות טריפות מצאתי את עצמי בקושי הבנה בענין אחד והיות שנוגע הלכה למעשה אבקש ממע"כ להאיר עיני בתשובה נכונה.

בשו"ע (יור"ד סי' מ' סעי' ג') נמצא מחט בלב אע"פ שאינו ניכר בחוץ, טריפה, והוא הדין אם נמצא בטרפשא דליבא. הגה: מיהו אם לא נמצא רק בסמפון הגדול שבלב וקופה לבר, דהיינו לצד חלל הלב, אם ראש המחט כגרעין של תמרה, כשרה דתלינן דנכנס דרך הגרגרת לסמפון שבלב ומאחר שראשו למטה אין סופו לנקוב והבהמה תפלוט אותה ע"י כיחה וניעה, ע"כ.

ובדין מחט שנמצא בכבד כתב המחבר (סי' מ"א סעי' ו'), דבין שבא לפנינו שלם בין שבא חתוך, אם צד העב שלו לצד חלל הבהמה אפי' כולו טמון בבשר הכבד, טריפה; ואם צד הדק שלו כלפי חוץ, כשרה, שאנו תולים לומר: דרך סמפון בא שם ודוקא שצד העב פונה לצד הסימפון, אבל אם פונה לצדדין בכל ענין טריפה, במה דברים אמורים במחט גסה, אבל בדקה אין חילוק וטרפה, ושיעור גסה כשיעור גרעין של תמרה.

ובמחט שנמצא בסמפון גדול שכבד כתב המחבר (שם סעי' ז') דכשרה בכל אופן.

ולהלן בסי' מ"ב (סעי' ט') בדין מרה כתב המחבר גרעין שנמצא במרה אם הי' כמו גרעין של תמרה שאין ראשה חד מותרת.

והנה, לפי הנראה מקור דינים האלו הוא בגמרא (חולין דף מ"ה ע"ב) אמר אמימר משמיה דרב נחמן: תלתא קני הוו; חד פריש לליבא, וחד פריש לריאה, וחד פריש לכבדא, דריאה כריאה, דכבדא ככבדא, דליבא פליגי, וכו'. ופרש"י לאחר שהקנה נכנס לחזה מתפצל לשלשה, חד פריש לריאה ומתחלק בתוכה והן הן סמפונות. משמע מזה מפורש שיש חיבור מן קנה הלב, ומן קנה הכבד לסמפון הקנה, וזה הגרגרת.

ומאד תמהתי על זה, ראשית על פי סברא, דהנה מפורש בפוסקים כמה פעמים דחלל הלב הוא מלא דם, וגם ידוע שהגרגרת יש לו חלל אויר שדרך שם בא האויר לריאה, וא"כ האיך יכול להיות שלא ישפוך הדם לגרגרת, דהרי אם תעשה נקב בחיי הבהמה באיזה חוט של דם למשל בהוורידים ישפך הדם בחוזק גדול, כל שכן בקנה הלב שהוא הסימפון הגדול מדם.

ועוד, דבגמרא (גיטין דף ס"ט ע"א) איתא, לדמא דאתי מפימא, בדקינן לי' בגילא דחיתתא אי סריך מריאה קאתי ואית לי' תקנתא ואי לא מכבדא קאתי ולית לי' תקנתא וכו'. אימר איתמוחי איתמח ע"כ, ופי' רש"י ז"ל בד"ה אימר איתמוחי איתמח: כולה כבדא ולא נשתייר הימנה כלום ונפל לריאה דרך קנה הכבד שמחובר לקנה של ריאה, ומזה התמי' ביותר לומר דכשהכבד והלב מלאים בדם אינם באים לגרגרת וכשאייתמח היא בא לגרגרת.

ואם תאמר שאין להקשות מסברא על מציאות הבריאה אלא פשוט הוא דכך בראה הקב"ה, וכמו בכל הטבעית של חיות הנפש שאי אפשר להבין מציאותם, אין לומר כן, דהרי מצאתי ראיות מפורשת בהפוסקים דהמציאות אינו כן, עיין בערוך השלחן (יור"ד סוף סימן ל"ד) מביא בשם "פחד יצחק" וז"ל: יש לזה מופת חותך שאחרי שתחתוך הכבד כולו ועורקו או סמפונו הגדול ותבדילנו מן הריאה וכן אחרי שתחתוך ותפריש הלב כולו ועורקו הגדול מן הריאה ועל כל זה

מעלים הריאה בנפיחה, ואלו היו קנה הלב וקנה הכבד מתפצלים מן קנה הריאה היה לו לרוח לצאת דרך שם אחרי הפרדם מן הריאה ונשארו שם נקבים חלולים, אלא ודאי דקנה הריאה מתפצל ומתחלק לסמפונות וקנוקנות הנכנסים בתוך הריאה ואינם יוצאין מן הריאה כלל, והם מכניסים האויר והרוח לריאה ומוציאים האויר והרוח ממנה ואינם מביאים דם כלל וכו' ע"ש.

וכן כתב בספר "מראות להלכות טריפות" מאת ר' צבי יצחק הכהן אדלר מנקר בא"י דף ע"ח, ובספר "מדריך להלכות טריפות" מאת שו"ב ישראל מאיר לוינגר דף 38.

ויש רוצים לתרץ שאפילו כשאינו מחובר, תולין יותר שבא המחט מן הקנה, וגם זה קשה להולמו, א— שהרי הגררת למטה משיעור שחיטה נקיבתו במשהו, אם כן טריפה ממ"ג, אם בא המחט מן הושט טריפה, ואם בא מן הגררת גם כן טריפה מפני שהשלשה קנים הסמוכים הם למטה מן המקום הראוי לשחיטה, ושם נקיבתו במשהו.

ואפילו אם תמצא לומר שבמקום שמחברים הקנים לא יהי טריפה בנקב אע"פ שלא נראה כן להלכה, אמנם קשה הרי כל ההיתר הוא שאנו תולין שבא מן הגררת אע"פ שזה כלל שרוב הנבלעים באים מן הושט, והטעם בזה מפני שבא במקום רחב ולא הי צריך לינקוב בהליכתו שם, כדאיתא במפרשים, וכן כתב בט"ז (סי' מ"א ס"ק ה'), אבל כפי שכתבתי לעיל שאפילו בא מן הגררת צריך לינקוב, אז מסתבר יותר ליתלות שבא מן הושט, שכן דרך הנבלעים בא מן הושט, וכמו שכתב הש"ך (שם ס"ק י"א).

ואפילו אם תמצא לומר שקופא לגיו כשר שזה הוכחה שבא מן הגררת, שאי אפשר לינקוב מצד העב, זה ניחא רק לפי רש"י ז"ל שמפרש קופא לגיו לצד הראש, וקופא לבר לצד חלל הבהמה, אבל לפי בה"ג ורשב"א שמפרשים קופא לבר לצד הראש, וקופא לגיו לצד חלל הבהמה, קשה האיך יכולה לינקוב בצד העב שלה, ואפילו אם תמצא לומר כמו שכתב הט"ז (שם) שכח המושך באברים מושך ודוחה, זה לא נראה, שסברא זה מסתבר לומר דוקא שהלך עד סוף מקום חלל ושם נתחב בבשר כמו בכבד שהמחט בא דרך קנה הכבד ונכנס לסימפון הכבד עד שבא לסוף ומשם מושך כח המושך לבשר, אבל כשבא מן הגררת למה ימושך אותו לקנה הכבד הא יש מקום רחב לילך לסימפון הגדול שבריא, ואפילו לפי רש"י ז"ל, מ"מ קשה ממה שחתב בסי' מ"א (סעי' ז') מחט שנמצא בסימפון הגדול שבכבד כשר, ושם אין נפקא מינה בין קופא לבר, או לגיו, למה לא יתלה יותר שבא מן הושט שכן רוב הנבלעים באים מן הושט, כמו שכתב בש"ך. ויותר קשה בסי' מ"ב סעי' ט' גרעין של תמרה שנמצא במרה כשר דודאי דרך סימפוני נקט אתי שאי אפשר לינקוב, ולפי שכתבנו לעיל גם דרך סימפון צריך לינקוב.

ויש שרוצים לומר, שנתשנה הטבע שלהם, אבל מאד קשה לומר, שבעצם הדינים האלה הם רק מסברא, ולא הל"מ וישתנה גם הדין, וכיון שנתשנה המציאות נשתנה הסברא.

ויש שרוצים לומר, דבחיי הבהמה יש חיבור בין הקנים, ולאחר מות הבהמה נסתם החיבור, וגם זה קשה, שהרי נראה בחוש שקנה הריאה מצד פנים חלק, בלי קמט וסדק שנוכל לומר במקום הזה שהי' פתוח, וגם זה יכול לברר בחיי הבהמה לעשות צלמים על אברים הפנימיים שקוראים x-ray מלבד הקשיות שנתקשה לעיל.

ויש רוצים לומר שהטבע היא כך כשבא דבר קרוב למקום החיבור הקנים בין שיהי' קטן או גדול אז יפתח החיבור, ולא נראה, כמו שכתבתי לעיל שנראה בחוש שחלק הפנים בלי שום קמט וסדק.

וכל מה שכתבנו לעיל בענין החיבור היא פתוח יותר מגרעין של תמרה כמובן.

תמצית השאלה דעת מעכ"ת הלכה למעשה באם ימצא מחט, קרץ, או תמרה במקומות האלה מה דינו.

הק' משה מאנדעל

לומד בכולל "אמת ואמונה" דוויזניץ, מאנסי יע"א

תשובה בענין הנ"ל

רבי רפאל בלום זצ"ל
ראב"ד ור"מ דק"ק קאשוי יע"א

אווירוינגטאן, ניו יארק, יע"א

ב"ה אור ליום ו' עש"ק אמור כ"ט למב"י י"ד אייר פסח שני תשל"ב לפ"ק.

בימי המנין שלי וברכה בכל ענין לכ' האברך המופלג חו"ב יו"ש זי"ר כש"ת מו"ה משה מאנדעל נ"י ולכאל"ש [ולכל אשר לו שלום].

אחדש"ה מכתבו הגיע קודם חג הקדוש פסח העל"ט ומחמת סיבות שונות רק עתה באתי להשיב מפני הכבוד – בענין שהעיר על ד' גמ' ושו"ע, בפא"ט (מ"ה ע"ב) ובהל' טריפות – הנה אקדים בקוצר אמרי' בע"ה, כדי שלא להאחוז בסבך הקושיות שהקשה כ"ת.

מבואר בחולין (ל"ג ע"א) דכל בני מעיין, כרס המסס ובית הכוסות קיבה ודקין כולם תלויין בושט, וריאה לב וכבד תלויין בקנה ע"ש בסוגי' דכמאן דמנחא בדיקולא – והנה רוב הנבלעים, נבלעים דרך הושט, וזהו חוק הטבע שחקק ממ"ה הקב"ה, ונמצאי' בבני מעין הנ"ל, אמנם אם נמצא דבר בריאה לב וכבד, ע"כ אלמלי נכנס דרך הושט הלא הי' לו להמצא בבני מעין הנ"ל, וכיון שנמצא בריאה לב וכבד א"כ עכ"ה נצטרך לומר שעבר מבעד דופן הושט או כרס ונכנס לריאה או לב וכבד ולא מסתבר, אלא יותר מסתבר שנבלע דרך הקנה ונכנס לא' מאלו דרך הקנה והסמפונות הגדולים של אלו האברים – דהקנה נכנס בסמפון הגדול שבריאה, שהוא קנה חלול ומכניס האויר להריאה, ומריאה מתפצלים סמפונות ללב וכבד – ומש"כ רש"י ז"ל (מ"ב ע"ב) שהקנה מתפצל לג' תחת החזה עכ"ה כוונתו ז"ל לא טרם שנכנס לריאה, שהרי החוש מכחיש זה, לכל הרואה אותם, רק הכוונה שמריאה מתפצל ונכנס ללב וכבד, והוא נראה לעין שיש חיבור לריאה ללב וכבד –

וכן מצאתי בערוך השולחן, אשר הביא כ"ת בשם פחד יצחק, שאח"כ כותב דכוונת רש"י לא תיכף רק אח"כ ע"ש והוא ברור אין בו ספק.

ב) ועתה נעברה ונראה מש"כ כ"ת – דכיון דלב מלא דם למה לא שופך לריאה וכבד – הנה הדם כנוס בחדרי הלב ולא שופך כלל דרך הסמפונות לכבד וריאה, בסמפונות עשויין לאויר ועוד סתרי הטבע שחקקו ה' ב"ה וב"ש – והדם שופך ללב וסובב והולך בכל הגוף ע"י ורידין שנבראו לכך, הלוך ושוב ואין לזה שייכות עם הסמפונות.

ג) הא דאמרי' בגיטין (טז). דאם אתמחי הכבד אז דרך פומא בא הדם דברקי לי' בגילא אם סריך כו' ופרש"י ז"ל דנימחה ודרך הסמפון נשפך ונפל לריאה – ותמה כ"ת למה אז בא לריאה ומקודם לא בא שום דם – לק"מ כמו שכתבתי דברך הטבע כשבריא אז לא בא דם לריאה וכבד, לא כן אם נמחה לגמרי הכבד א"כ בהכרח שהסמפון נתמלא מדם ונשפך לריאה, וזה פשוט לכל מבין מדעתו וא"צ ביאור כלל.

ד) מה שהעתיק מערוך השולחן בשם פחד יצחק, דאתי חתיכת כבד ולב מן הריאה, ואפשר לנפוח הריאה ולא נשאר נקב, ואם מחובר לסמפון של ריאה למה לא מבצבץ את"ד, הנה עם קושיות כאלו לא יוכחש המציאות וד' הגמ' וכל הפוסקי', שסמפון הריאה מוליך לסמפון הכבד ולב – ויש שפיר מציאות לנפוח הריאה, כמו לדוגמא שמחוברין באופן כזה זל"ז דאחרי הפרדם – נשאר' סתימה דקה שלא יבצבץ וכדומה לזה מה שיש לומר מן היישוב – עכ"פ אין זו קושיא לדחות באמת –

ועכ"פ בחיי הבהמה סתום הכל מכל הצדדים בחבור היטב כל ג' אלו כאשר יראה מי שראה שלשתן תלויין זה בזה ואחר השחיטה כשמפרידין יש מציאות לנפוח הריאה, ולא קשה כלל.

(ה) וממילא כל מה שהאריך אח"ז מסי' מ"א ושאר דוכתי, הכל שלא לצורך, כי המחט יש לו דרך סלולה דרך סמפון הגדול ללב וכבד, ול"צ לנקוב כלל שום אבר, רק אם בא מן הושט, ודבר זה שנוי ומשולש ומכופל בכל דברי ראשוני' ואחרוני' ומינה לא תזוע – ואין בזה מה לפלפל – ואין שום קושיא – רק ק' של פחד יצחק אשר לכאו' צריך קצת יישוב אולם כבר כתבתי שיש לזה שפיר מציאות.

(ו) וכדי שלא להניח בלא שום דבר חידוש, אכתוב מה שנתחדש היום בביהמ"ד – דלמדין גיטין (מ"א). גבי חציו עבד וחציו ב"ח – לישא שפחה אינו יכול והקשו תוס' נימא עדל"ת, [עשה ד] פרו ורבו [יהי'] דוחה [הלאו ד] לא יהי' קדש. (פי' מהר"ם ז"ל ישא בת חורין וידחה לאו דלא תהי' קדשה וכפי' הזה הסכים במנ"ח ע"ש במהר"ם פ' שני). ותי' תוס' בתי' הג' דהיא לא מיפקדא אפי"ו ולא תוכל לעבור על הלאו ע"ש.

והביא מנ"ח ד' כפות תמרים (יומא פ"ו. גבי גדולה תשובה) שהביא בשם מפ' דבמקום ששניהם מצווים על ל"ת והעשה רק לגבי א' אז לא אמרי' עדל"ת, והקשה הכפ"ת מכתובות (מ.י) גבי אונס, דלמה לא אמר הגמ' טעם זה דאם יש א' לאו לא ישא אותה – מטעם זה – וכן מיבמות (כ.י) דפרכי' גבי אלמנה לכה"ג דייבם אותה מכה עדל"ת הרי היא לא מצווה רק הכה"ג – וכ' מנ"ח דכד' המפרשים הלוא מפורש כאן בתוס' דכיון דהיא לא מיפקדא על כן לא דחי – ושוב כ' מנ"ח לחלק דדוקא באי' כהונה דחד לאו לשניהם, לא יקחו, על כן כיון שהוא מצווה וליכא אצלו איסור שוב גם לגבה ליכא, לא כן בלא תהי' קדשה דהוא לאו בפני"ע ע"ש בד"ק באורך – (מצוה א' אות ב').

ול"נ לחלק עוד דדוקא בכה"ג שמייבם דא"א לו לקיים המצוה באחרת על כן דוחה, לא כן בחצי עבד וחצי בן חורין דלא מקיים המצוה גם באחרת על כן אין שייך לומר שהיא תעבור בשביל מצוה שלו – ואע"ג דעכ"ח אחרת צריכה להיות או היא או אחרת מ"מ כה"ג זול הכא קמדחי³.

עוד נ' לחלק בין הא דכתובות (מ.י) אשר פירשו באמת תוס' ישנים שם כהמפרשים הנ"ל כמו שהביא במנ"ח שם כידוע – דשם כ' תוס' דאצלה לא הוי מצוה כיון שבידה להפקיע – והכוונה נראה דכיון שבידה להפקיע וכשתפקיע ותאמר לא בעינא אז גם אצל המאנס פקע המצוה, על כן לא דחי, דמצוה זו קלישא בעצם דאצלה מוכח דליכא כלל מצוה אפי' כשתאמר דרוצית שישא

1. במשנה (דף טו). האונס שותה בעציצו, כיצד שותה בעציצו, אפילו היא חוגרת, אפי' היא סומא, ואפילו היא מוכת שחין. ופרש"י שותה בעציצו בכלי שבחר לו לשתות בו כלומר על כרחו ישאנה כדכתיב לא יוכל לשלחה. (ובגמרא דף מ.) כיצד שותה בעציצו. אמר רב כהנא, אמרייתא לשמעיתא קמיה דרב זביד מנהדרעא נתי עשה ונדחה ל"ת אמר לי היכא אמרינן נתי עשה ונידחי ל"ת כגון מילה בצרעת, דלא אפשר לקיומיה לעשה, אבל הכא אי אמרה דלא בעינא, מי איתיה לעשה כלל. ופרש"י עשה לו תהיה לאשה. ונדחה את לא תעשה דאינה ראויה לבא בישראל כגון ממורת מי איתיה לעשה כלל השתא נמי מלמדין אותה לומר איני רוצה.

2. אלמנה לכהן גדול. קפסיק ותני לא שנא מן הנשואין ולא שנא מן האירוסין; בשלמא מן הנשואין – עשה ולא תעשה, ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה, אלא מן האירוסין – לא תעשה גרידא הוא, יבא עשה וידחה לא תעשה. ופרש"י פסיק ותני – אלמנה לכ"ג לא שנא נפלה לפניו מן הנשואין דהיינו תרתי לגריעותא חדא דאלמנה היא ואיכא לאו דאלמנה לא יקח ועוד דבעולה היא ואיכא איסור עשה לגביה דכתיב אשה בבתוליה יקח ולא בעולה ולא הבא מכלל עשה עשה. ולא שנא נפלה לפניו מן האירוסין ועודה בתולה דליכא אלא לאו דאלמנה. יבא עשה דיבמה יבא עליה.

3. לשון הגמרא במועד קטן (טו:): זיל הכא קמדחי ליה, וזיל הכא קמדחי ליה.

אותה, מ"מ אצלה רק בדרך רשות ואצלו מצוה, וכשתאמר לא רוצית אז פקע גם אצלו המצוה על כן לא דחי, לא כן בייבום דבכל אופן אצלו יש המצוה שם שפיר דחי.

עוד נתחדשו כמה ענינים ב"ה ואכ"מ.

הכו"ח בברכה ושל' חזק ואמץ בתוה"ק ויראה טהורה מתוך נחת בע"ה

דו"ש

הק' רפאל בלום

כולם לא עשו אלא לפנים

בשם האדמו"ר מאסטראווצע זצק"ל שאמר טעם נכון מדוע תקנו אנשי כנסת הגדולה מצות משלוח מנות דוקא בפורים ולא ביו"ט אחר שהי' נס כמו בחנוכה וכדומה ותירץ שחז"ל אמרו במסכת מגילה (דף יב) למה נתחייבו שונאיהם של ישראל שבאותו דור כלי', מפני שפלחו לצלם, ומקשה הגמ' שם וכי משא פנים יש בדבר, אלא הם לא עשו אלא לפנים אף הקב"ה לא עשה עמהם אלא לפנים, עיין שם, ואמר הוא זצ"ל מפני זה ישראלים שבאותו דור לא רצו לאכול אחד מחבירו בשר, ולשתות יין, שכל אחד הי' יודע בעצמו שהוא לא פלח לצלם אלא לפנים, אבל דלמא ישראל חבירו פלח באמת בלב ובנפש, ויינו יין נסך, ובשר שלו אסור, אבל כשראו שהקב"ה עשה עמהם הנס הגדול, ומדוע זה וכי משא פנים יש לפניו חלילה, אלא וודאי אגלאי מילתא למפרע שכל הישראלים לא פלחו אלא לפנים מש"ה תקנו חכמים שבאותו דור שישלח אחד לחבירו בשר ויין (שזה עיקר מצוה משלוח מנות בבשר ויין) להראות שכל אחד לא פלח אלא לפנים ויינו ובשרו מותר ודו"ק כי זה טעם נכון:

(שיח שרפי קודש – פורים)

בלי לדעת והכרה רק מהבינה שבלב

אמר רבא מחייב אינוש לבסומא בפוריא עד דלא ידע בין כו', עד דלא ידע היינו לשון דעת והכרה לעין אך בינה הוא בלב דבר שאין בו תפיסה לעינים רק הבינה שבלב ממשיך לשורשו, ופור הוא לשון גורל המורה לבינה, וזהו חייב אדם כו' עד דלא ידע היינו בלי לדעת והכרה רק מהבינה שבלב ידע ארור המן וברוך מרדכי, וזה המנהג שמחלפין בגדיהם בפורים מורה שאף בלי להכרה על הלבוב יראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עלינו ויהי' ניכר נפש הישראלי:

(מי השילוח – מסכת מגילה)